

Etika: 65. Náhradní mateřství a tajemství širší rodiny

Etika

Daniel Kvasnička

Náhradní mateřství a tajemství širší rodiny

Etika

S dnešními formami náhradního mateřství odkrýváme tajemství širší rodiny

Jako parlamentní kaplan jsem měl vzácnou příležitost přednést svůj příspěvek na semináři o

surogátním mateřství, který se konal v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR dne 22. 6. 2023.

“Pokud má někdo pocit, že s vymoženostmi medicíny se propadáme do prokletí, já to nebudu. Vidím pokrok jako dar. Dnes umíme vyvolat život, který by běžně nikdy nebyl”.

Paní předsedkyně, paní profesorko, vážené dámy a vážení pánové. Pracuji jako nemocniční kaplan a spolu s kolegou z římskokatolické církve působíme jako parlamentní kaplani. Věnujeme se doprovázení zaměstnanců a volených členů parlamentních sborů a máme za úkol přemýšlet s vámi, být vedle vás. Vážím si pozvání ke stolu. Název tohoto kulatého stolu *Náhradní mateřství optikou nejlepšího zájmu dítěte* říká, že doprovázíme i ty matky a děti, na které myslí záměr zákonných úprav. I na ty děti, které ještě nejsou na světě.

Nemohu a nechci se vyjádřit k vašemu zápasu o právní uspořádání, není to můj úkol, abych vám radil anebo formoval právní stanoviska. Proto je můj příspěvek správně naprosto na okraji, na konec všech odborných příspěvků, spíše na začátku diskuse.

Sneste mne! Budu mimo tenhle čas, cituji Bibli. Právě Bible je jedním z textů, které se přes své stáří aktivně používají nejenom liturgicky a pro literární účely, ale také pro formování lidského života. Bible ale nemá odpovědi na naše otázky, řeší své otázky. Tím ale startuje naše myšlenky podněcující odpovědné kladení našich vlastních soudobých otázek. Můžeme tak hledat dnešní odpovědi.

V židovském světě, který popisuje Stará smlouva, první část Bible, je největším bohatstvím život a nástrojem k jeho udržování a předávání je podpora rodiny. A v tomto prostředí se nad rámec běžného plození nasazuje spíše muž - zplodí tzv. levirátním manželstvím svému (zemřelému) bratrovi syna, který žije pod jménem onoho zemřelého bratra (Dt 25:5). Tím je zachráněna i ta žena zemřelého bratra, která rodí - má potomstvo. Je třeba to také chápat jako formu sociální opory pro ženu - matku. Když měla syna, měla „důchod“...

Byla to otázka zbožnosti, cti a povinnosti. Bylo to tedy spíše náhradní otcovství. Nešlo jen o zplození, ale i o výchovu a podporu rodiny pro narozeného. Za nařízením zákona stál sám Hospodin svým požehnáním, ale i trestem. Ónana Hospodin trestal za neochotu zplodit bratrovi dítě (Gn 38:9).

Mnoho žen v příbězích Staré smlouvy bylo neplodných. A protože byla neplodnost chápána spíše jako záležitost mezi lidmi a Bohem, obracely se ženy a muži k Bohu. Když některá žena chtěla po muži, aby to nějak zařídil, dělala z něj Boha, což nebylo zrovna šťastné. Pochopte: Ta doba na to neměla jinou medicínu než náboženství. A protože šlo o Boží svrchovanou moc, čteme, že se Pán Bůh smilovával a ženám plodnost vrátil.

Setkáváme se tu s velice silnými motivy. Pracovnice OSPODu mi říkala při konzultacích: „Pane faráři, pochopte, jsou potřeby a touhy, které jsou silnější než zákon!“ Už při přípravě svatby se ptáme snoubenců, zda jsou ochotni přijmout dítě. Tím se ptáme, zda jsou připraveni unést složitost cest k rodičovství. A v neposlední řadě se tím ptáme: Jste ochotni přijmout neplodnost?

Žena je v Izraeli chráněna. Nikdy se neužívalo náhradní mateřství v dnešním smyslu slova. Nic takového se po ženě nechce. Nepomáhala svým tělem ani příbuzným v rodině. A přesto najdeme něco velice podobného náhradnímu mateřství. Praotcům šlo o život, šlo o dědice. V případě neplodnosti paní domu počala služebná s otcem domu a rodila pak do klína své paní. Přivedla tak do rodiny syny a dcery zplozené manželem své paní. Synové ze služebnic byli právoplatnými potomky pána domu. A tím pádem zůstaly i ty služebné v rodině. Velmi zjednodušeně se tomu říká

mnohoženství. To je příklad z rodiny Abrahamovy a Jákobovy (Gen 35).

Podívejme se blíže: V příběhu Abrahama a Sáry nelze zůstat stranou. Prožíváme s nimi nouzi bezdětnosti. Neplodná Sára přistrčí muži svou služku Hagar. A hned také víme, že když si žena s mužem pomáhají k dětem sami, mají následně i potíže (Gen 16). Komplikace náhradního mateřství s paní Hagarou, která Sáře posloužila k dítěti, jsou až příliš dnešní. Rivalita mezi ženami je varující. A u Jákoba s Ráchel a jejími služkami je to velmi podobně.

Zároveň z těchto textů vidíme, jak úzce souvisí ženin život s dítětem, nedělitelně bez zcizení a osvojování dítěte jinými. Souvisí až do té míry, že je a zůstává součástí široké rodiny. Zkušenosti náhradního mateřství říkají, že nejlepší je *svatá trojice*, tedy matka, která dá vajíčko, matka, která odnáší (říká se jí prý jemně *tummy mummy*) dítě, a ta, která vychovává, nebo ten, který vychovává.

Chcete, aby s tím nemělo dítě problémy? Pak je nanejvýš vhodné, když se dítě co nejdříve dozví, že za jeho příchodem na svět stojí právě tato trojice, která má mezi sebou hezké vztahy. Zákon určuje věk, ale neurčuje způsoby. Pravděpodobně tu s dnešními formami náhradního mateřství odkryváme tajemství širší rodiny. Více žen k jednomu muži, budeme to schopni právně uspořádat tak, aby to bylo bezpečné pro ženu i dítě? Budeme umět kvalifikovaně doprovázet účastníky takového projektu?

Na práva ženy se hledí v každém případě. Žena v biblickém pohledu může být neplodná a někdy neplodnou i zůstane - neztrácí tím ale svou hodnotu, lásku a důstojnost. Vždy má místo v rodině. Biblické ženy zápasí o dítě, například Anna (1. Sam 1). Přesto, že touha po dítěti je zápasem mezi člověkem a Bohem, bylo třeba se domoci práva i jinak.

V biblických textech je žena - vdova - která může mít dítě, ale muži z rodiny ji obcházejí, protože všichni soudí, že zplodit, či nezplodit mrtvému bratrovi, je jejich výsadní právo. Támar, jak se ta žena jmenuje, si v biblickém příběhu vymůže semeno rodu tak, že ze sebe udělá nevěstku, která se v převlečení nabídne jedinému příbuznému (Gn 38). Potřebuje se domoci práva a přestoupí pravidla. Udělat ze sebe nevěstku nebylo tak lehké jako v dnešním odosobněném světě. Vymohla si dítě přirozenou cestou před Boží tváří. Ne pro sebe, ale pro rodinu. Támar je nakonec uvedena i v rodokmenu Ježíše Krista. Tím je naznačeno, že i takovým cestám Bůh rozumí.

Co když se do psaného a uplatňovaného práva nedostane vše, co bychom tam rádi měli? Kde a jakou formou bude místo pro změkčení ustanovení?

Dítě je nadějí na smysluplnou existenci a pokračování lidského rodu. Za vrchol takové operace můžeme považovat příběh Marie. Ta se stala matkou dítěte Ježíše, který na svět přišel prapodivnou genetickou operací. Tady *tummy mummy* odnosila Spasitele světa, aby s ním byla podle evangelií až do poslední chvíle pod křížem.

Spojení plodu s tou ženou je podle mnoha náznaků z biblických textů velice úzké. Jak jsme slyšeli, dnes umíme potvrdit úzké spojení ženy, která nenesí jen „cizí genetický materiál“, ale má dítě pod svým srdcem. Tak to chápal biblický text. V děloze se dějí věci, které poznamenávají člověka na celý život. Pro příklad jedno vyznání proroka: „Hospodin mě povolal už ze života mateřského; od nitra mé matky připomínal moje jméno...“ (Iz 49:1)

Podle těchto textů jde v matčině životě o komunikaci mezi dítětem, matkou a Hospodinem. Pokud je tedy vztah tak osobní, tak se musí s takovou skutečností zacházet opatrně. Stojí před Vámi otázka duševní a duchovní stability rodiny, matky a také dítěte. Bude třeba zákonných úprav a také psychologické péče, doprovázení už od počátku záměru. Nikdo nemůže zůstat stranou. Ať se považujeme ve vztahu k víře za cokoliv, je to spirituální otázka!

Je tedy chráněn jak život rodičky, tak život dítěte. V biblickém světě a následně v křesťanském

prostředí nemůže být rození dětí předmětem obchodu. Je to příliš citlivá věc, než aby se dala vyjádřit penězi.

Zmiňme ještě adopci jako nástroj udržení rodu, protože finále surogátního mateřství je v osvojení. Adopce je v biblických textech široce podporovaná. Byla vždycky přítomná – Abrahám je adoptovaný z Uru Kaldejského, Mojžíš je adoptovaný... A křesťané jsou adoptováni do Božího lidu... Dostáváme to, co nám nepatřilo: Izrael, zemi zaslíbenou, všichni pro Krista život věčný.

Přirozené dějiny našich předků znaly mnoho způsobů, jak přijít k potomkům a jak podpořit život: Rodili se levobočkové – bývali donošeni a pak vychováni jinou a jinde. Následně adoptováni. Děti bývaly odkojeny kojnou. Velmi vzdáleně jakousi formu adopce vyjadřoval institut kmotrovství, jakási garance jsoucím životu, protože v životě není nic samozřejmého. Ani trvalost rodičovské péče. A třeba právě kmotrovství naznačuje, jak neposlední roli hrají peníze pro vzdělání a uplatnění dítěte. I za doby tuhé protireformace tolerovala římská církev při křtu kmotry z nekatolíků, českých bratří. Šlo o život.

Pokud má někdo pocit, že s vymoženostmi medicíny se propadáme do prokletí, já to nebudu. Vidím pokrok jako dar. Dnes umíme vyvolat život, který by běžně nikdy nebyl. Děláme doslova zázraky. Pokrok půjde dále a dále musí také nakročit i naše zodpovědnost. Musíme přijmout větší a hlubší závazky. Téměř stvořitelské.

Když umíme vyvolat „neexistující život“ a za chvíli budeme umět i modifikovat vyvolaný život, pak vedle zákazů musíme stvořitelsky stanovit nová „přikázání“ a nové závazky, které budou podporovat život, respektovat jej, i když nepovstal tak, jak bychom si přáli. Dopřát mu důstojnost v každé v podobě. A nejenom stanovovat pravidla druhým, ale také se jimi sami řídit. Hledat právní úpravu náhradního mateřství je tedy nutné.

Vážení, máte nesnadný úkol. Půjde o lidské životy více než kdy jindy. Budeme za vámi stát s modlitbou, se zájmem, s nasloucháním. Toužíme, aby vyjednávání souhlasu či nesouhlasu zákonodárců byl výkladní skříní vyjednávání pro celý národ. A k tomu budeme stát po vašem boku.

Daniel Kvasnička

[magazín PROBOHA](#)

Daniel Kvasnička

Daniel Kvasnička, Farář v Litomyšli. Slouží v Novém kostele Církve bratrské. Původně fotograf a grafik. Po stážích v chemičce a v technických službách v roce 1985 nastoupil v Děčíně a sloužil od Chomutova až po Rybníště, poté byl v Náchodě a v Říčanech. Teď je na Svitavsku. Má s manželkou čtyři dospělé děti. Má rád život ve všech jeho podobách.

Magazín PROBOHA

PROBOHA!

Magazín Proboha byl založen v roce 2019 *Strategickým nadačním fondem*. Cílem magazínu je vytvářet prostor, který stojí na základech křesťanské víry – na lásce, důvěře, naději, porozumění a otevřenosti. Vytváříme platformu, která kultivuje dialog a diskuze uvnitř světa víry a náboženství, ale zároveň bourá českým a slovenským čtenářům zažitá stereotypy, které jsou s křesťanstvím spojeny. Sdružujeme náboženské servery, významné autory a osobnosti nebo akademiky. Magazín Proboha je díky tomu pestrou mozaikou víry nejen v Boha, ale také víry v dobro a naději, kterou dnešní

společnost a svět tolik potřebuje.

Názory a postoje prezentované různými autory nemusí vždy úplně korespondovat s názory jednotlivých členů redakce.

-tep-

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Síť víry](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj Baptisté - Síť víry](#)